

Oponentský posudek na bakalářsko práci Lenky Jankovské „Frege a Husserl o objektivitě“

Předmětem posuzované práce jsou paralely a rozdíly v koncepcích, které ve svých raných dílech představili Edmund Husserl a Gottlob Frege. Kromě úvodních a závěrečných kapitol je tělo práce tvořeno dvěma hlavními oddíly, jejichž předmětem je teorie významu a filosofie aritmetiky (pojetí čísla). Práce představuje vývoj těchto koncepcí jako v podstatě aporetický: Husserlova koncepce matematiky je neudržitelná z důvodů, na něž poukázal Frege, ale také Frege se zastavuje před neřešitelnými problémy souvisejícími s Russellovým paradoxem.

Koncepční otázky a připomínky:

1. Není zcela jasné, jaké postavení má v celkovém argumentu (otázka objektivitě) oddíl o významu. Jeho vazba ke klíčovému oddílu o různých koncepcích čísla není jasná. Předpokládám, že pro autorku je tu podstatné, že „Frege zaměřuje své zkoumání směrem k těm mentálním aktům, které jsou sdělitelné pomocí jazyka. Aplikuje svou teorii výhradně na F-myšlenky a věty, které je vyjadřují. Oproti tomu Husserl aplikuje svou teorii nejen na *vyjádřitelné* akty, ale na všechny mentální akty bez rozdílu, tedy na vše, co projevuje fenomén intencionalit.“ (str. 20) Takto postavená kritika Husserla je však do určité míry analytické kliše: různé intence téhož předmětu jsou takovými právě díky tomu, že je lze jazykem v „signitvním“ (vypovídajícím) intencionálním aktu vyjádřit jako intence téhož předmětu. Tentýž předmět (různých aktů – strachu, pozorování, vzpomínky, atd.) je tentýž jakožto případ téže *species*, kterou vyjadřujeme tímž pojmem (jazykovým výrazem). Skutečným problémem Husserlovy teorie významu je, že její pojetí jazyka je primárně „monologické“ – jazyk není nutně zasazen do praxe a komunikace s druhými; ovšem stejně restriktivní pojetí jazyka – výlučně jako vyobrazení stavu světa – je běžné i v analytické filosofii. Problém objektivitě by tu tedy poukazoval spíše k tomu, co ve svém argumentu proti „soukromému jazyku“ kritizuje Wittgenstein.

2. Kritická linie práce je – bohužel nereflektovaně – fregovská, v topickém, učebnicovém smyslu: pod zorným úhlem Fregovy kritiky představuje slabiny Husserlovy *Filosofie aritmetiky* a – na str. 32 – naznačuje, že právě díky této kritice se Husserl posunul jinam. Fregův příběh je naopak doveden k „tradičnímu“ konci, kdy jeho systém kolabuje na Russellových námitkách. Fregova recenze, jakkoli pádná a na místě, přišla ale už v době, kdy Husserl opustil svou starší pozici z vlastních důvodů. (Mnohé z těchto výhrad artikuloval Frege v předcházející korespondenci s Husserlem, a Husserl jejich pádnost uznal. K přerušení jejich korespondenčního styku došlo mimo jiné i proto, že Frege uveřejnil svou příkře a posměšně formulovanou kritiku až tři roky po vydání Husserlovy knihy a poté, co Husserl sám ze své pozice již ustoupil.) Husserl na rozdíl od Frega nikdy nebyl zaujat *normativním* fungováním jazyka, které hraje v recenzi svou roli, nýbrž spíše *empirickým* průzkumem struktur smysluplné zkušenosti. Svou starší koncepci opouští proto, že byla empirická v naivně psychologickém smyslu, avšak posun ke zkoumání aktivních a pasivních syntéz vědomí nepředstavuje kategorický posun (typika není normativita). Právě v tomto posunu má spočívat jádro Husserlova vlastního pokusu o překonání psychologismu. Ten samozřejmě není nijak jasný a je předmětem řady exegetických sporů. Autorka práce se však na tyto otázky ani příliš nesnažila odpovědět: jakým způsobem přesně Husserl chce překonat psychologismus v logice? Čím se jeho návrh liší od Fregova? Proč je Fregova koncepce pro moderní logiku obecně přijatelnější?

3. Práce nijak nepojednává status husserlovského objektu; který je přitom zásadní pro otázku objektivitě matematiky a čísel, jež v Husserlově smyslu vyvstávají abstrakcí z „objektů“. Jak by autorka popsala status předmětů, které jsou intencionální a zároveň objektivní (objektivní jiným způsobem ani podle Husserla být nemohou)? Na věrohodné obhajobě fenomenologické

koncepte objektivitu závisí odpověď, zda Husserlova filosofie může být půdou pro matematiku, či ne. Fragmentární oddíl 5 věnovaný fenomenologii ale působí zmatečně: podstatou fenomenologie *není* popření objektivitu na základě toho, že zkušenost světa náleží vždy nějakému vědomí.

Dílčí připomínky:

1. Složitě pojmové distinkce Fregovy i Husserlovy teorie významu nejsou vysvětlovány příliš soustavně ani srozumitelně. Autorka řadu pojmů spíše vyjmenovává, než opravdu vysvětluje; prototypicky nedovysvětlený/špatně srozumitelný je oddíl 3.7. Nebýt užitečných schémat na str. 24 a 25, oddíl 3 by se jako celek dal sledovat jen obtížně.

2. Problematická je práce s literaturou. Poznámkový aparát obsahuje pouze reference přímých citací. Kromě nich je v textu příležitostně použito figury „jak uvádí Follesdal (1994)...“ apod., avšak relativně řídké. Poměrně dlouhé pasáže žádným podobným odkazem opatřeny nejsou (např. životopisné kapitoly), ačkoli pravděpodobně autorka z nějakých zdrojů čerpala. Důsledné rozlišování citací primárních zdrojů, vlastních parafrází téhož, vlastních interpretací, sekundárních interpretací, a vlastních komentářů k sekundárním zdrojům je v akademických pracích nezbytné. Příliš těsné parafráze neuvedených zdrojů by byly nepřipustné i eticky.

Bibliografie a citace v textu si také zcela neodpovídají. Marvanova kniha je uvedena v bibliografii, avšak nikoli citována v textu. Text obsahuje citace Kusche (1994) a Follesdala (1994), které jsou, domnívám se, jejich statěmi ve sborníku editovaném Haaparantou, v bibliografii uvedeném; to však není v bibliografii nijak doloženo. Naopak bibliografie uvádí jako separátní položky tři Fregovy texty obsažené v jediném knižním souboru. V bibliografii není zahrnuto žádné Husserlovo dílo, přestože autorka v textu cituje *Filosofii aritmetiky* i *Logická zkoumání*; totéž platí i pro Fregovo *Pojmové písmo*.

Husserlovy *Logische Untersuchungen* jsou v textu zmiňovány střídavě jako *Logická zkoumání* i (nesprávně) *Logické zkoumání*.

3. Text je jazykově „nevyčištěný“ – obsahuje příležitostné kolokvialismy, chybějící interpunkci nebo stylistické neobratnosti.

Celkové hodnocení:

Přestože má práce některé nedostatky koncepční, obsahové i formální, na něž poukazuji výše, její záměr je zajímavý a ambiciózní a autorka odvedla také solidní práci při sestavení, svázání a vyplnění linie výkladu, kterou si předsevzala. Jako bakalářská práce, jejímž hlavním cílem je získání přehledu a pokrytí určitého okruhu problematiky a pramenů, je uspokojivá. Pokud by se ovšem autorka rozhodla téma dále rozpracovávat v diplomové práci, doporučoval bych zapracovat zvláště na ujasnění si jednotné, samostatné a vnitřně sourodé interpretační perspektivy.

Navrhuji hodnocení známkou 2.

V Plzni 12.9.2012, Ondřej Beran